

Joanna BOCHACZEK-TRĄBSKA

Bezpieczeństwo energetyczne Polski u progu XXI wieku

Bezpieczeństwo stanowi jedną z najważniejszych stref aktywności państwa. Paradygmat bezpieczeństwa nie jest jednak stały, ulega nieustannym zmianom, których efektem jest rozszerzenie zakresu pojęciowego tego zjawiska. Jednym z rezultatów procesu wyodrębniania się nowych aspektów bezpieczeństwa państwa jest określenie kategorii bezpieczeństwa energetycznego¹.

Termin bezpieczeństwo pochodzi od łacińskiego słowa *sine cura = securitas* (bez pieczy). W rozumieniu potocznym oznacza brak zagrożenia, ochronę przed niebezpieczeństwami, stan pewności, spokoju². Z kolei bezpieczeństwo energetyczne stanowi jedną z kluczowych stref, które dotyczą bezpieczeństwa narodowego państwa oraz jego rozwoju ekonomicznego. Gospodarowanie sektorem paliwowym oraz energetycznym wpływa bezpośrednio na funkcjonowanie całej gospodarki. Podmiotem odpowiedzialnym za osiągnięcie stabilności energetycznej jest państwo. Posiada ono środki i narzędzia służące budowaniu bezpieczeństwa, tj.: polityczne oddziaływanie na forum globalnym, członkostwo w organizacjach międzynarodowych, potencjał militarny³.

We współczesnych stosunkach międzynarodowych można zaobserwować wzrost znaczenia ekonomicznego wymiaru bezpieczeństwa. Po 1989 roku Polska oraz inne kraje Europy Środkowo-Wschodniej znalazła się w trudnej sytuacji. Z jednej strony położenie geostrategiczne naszego kraju uległo z początkiem lat dziewięćdziesiątych istotnej zmianie, powodującej zmniejszenie bez-

¹ M. Domagała, *Bezpieczeństwo energetyczne. Aspekty administracyjno-prawne*, Lublin 2008, s. 7.

² J. Zając, *Bezpieczeństwo państwa*, [w:] *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, red. K.A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska, Warszawa 2009, s. 17.

³ *Bezpieczeństwo w stosunkach transatlantyckich*, red. J. Gryz, Toruń 2008, s. 103; J. Kraciuk, A. Jabłoński, *Bezpieczeństwo energetyczne Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Wyzwania i zagrożenia XXI wieku*, red. P. Olszewski, T. Kapuśniak, W. Lizak, Radom 2009, s. 411; K.A. Wojtaszczyk, *Bezpieczeństwo państwa – konceptualizacja pojęć*, [w:] *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, s. 12–13; M. Domagała, op. cit., s. 28.

pieczeństwa, z drugiej natomiast Europa Środkowo-Wschodnia, oskrzydłona kolosami – Niemcami i Rosją, stała się ponownie polem bezpieczeństwa Polski⁴.

Bezpieczeństwo energetyczne, które jeszcze do niedawna uważano za mało istotne, zaczęło istnieć w ludzkiej świadomości w latach siedemdziesiątych XX wieku. Stało się to za sprawą ropy naftowej. Państwa arabskie zrzeszone w Organizacji Krajów Eksportujących Ropę Naftową (OPEC) wprowadziły czterokrotną podwyżkę cen tego surowca. Jej następstwem stał się kryzys trwający w latach 1973–1983. W Stanach Zjednoczonych doprowadził on do bezrobocia, inflacji oraz recesji. Wcześniej większość krajów europejskich dysponowała dość dużymi rezerwami własnymi, a surowce importowane były tanie. Tym samym nie traktowano polityki energetycznej jako jednej z gałęzi polityki zagranicznej państwa ani narzędzia wywierania wpływu. Obecnie zarówno Polska, jak i Europa stopniowo uzależniają się od zewnętrznych dostawców coraz droższej ropy i gazu. Własne zasoby surowców wyczerpują się, a zapotrzebowanie na energię ciągle rośnie⁵.

W 2005 roku rząd RP przyjął dokument określający założenia polskiej polityki energetycznej do 2025 roku⁶. Stwierdzono w nim, że „Polska potrzebuje tańszej energii dobrej jakości”⁷. Bezpieczeństwo energetyczne zdefiniowano jako „pokrycie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania odbiorców na paliwa i energię w sposób technicznie i ekonomicznie uzasadniony, przy minimalizacji negatywnego oddziaływania sektora energii na środowisko i warunki życia społeczeństwa”⁸. Za najważniejsze czynniki zapewniające bezpieczeństwo energetyczne uznano zróżnicowany krajowy bilans paliwowy, dywersyfikację źródeł dostaw nośników energii oraz dostęp do infrastruktury przemysłu, magazynowania oraz dystrybucji paliw i energii. Ponadto podkreślono, że Polska posiada stosunkowo dobrze zróżnicowaną strukturę bilansu energetycznego, chociaż z wyraźną dominacją węgla⁹. Z kolei dwa lata później Ministerstwo Gospodarki przedstawiło projekt kompleksowej polityki energetycznej państwa w formie dokumentu *Polityka energetyczna Polski do 2030 r.*¹⁰

⁴ M. Kubicka, *Ekonomiczne determinanty bezpieczeństwa Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo Polski i bezpieczeństwo europejskie na początku XXI wieku. Wybrane aspekty*, Katowice 2004, s. 174.

⁵ W. Breński, *Wybrane problemy gospodarki globalnej i ich wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Wyzwania...*, s. 430; D. Foremny, *Bezpieczeństwo energetyczne*, [w:] *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, s. 214–215.

⁶ R. Włoch, *Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa*, [w:] *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, s. 114.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem. Określenie bezpieczeństwo energetyczne posiada różne znaczenia w zależności od kraju, w którym jest stosowane. Dla Europy oznacza ono konieczność dywersyfikacji dostępu do różnych dostawców oraz źródeł energii. Zob. *Bezpieczeństwo energetyczne. Nowy pomiar świata*, red. A. Kretkowski, D. Szwed, Szczecin 2009, s. 34.

⁹ *Międzynarodowe bezpieczeństwo energetyczne w XXI wieku*, red. E. Cziomer, Kraków 2008, s. 245.

¹⁰ W opinii ekspertów, przekazanej ministerstwu w ramach konsultacji społecznych, został on jednak uznany za niekompletny i niejednorodny, np. zbyt wiele uwagi poświęcono w nim

Posiadanie zasobów naturalnych, zwłaszcza paliw, umożliwia autonomiczny, niezależny od dostaw zewnętrznych rozwój przemysłu¹¹. Gospodarka polska jest oparta na paliwach stałych – głównie węgla kamiennym, z którego produkowane jest ok. 60% energii elektrycznej. Jego wydobycie zmniejsza się z roku na rok. Ponadto można zaobserwować spadek sprzedaży polskiego węgla, a tym samym wzrost stanu zapasów. Niepokojącym zjawiskiem jest również dynamiczny wzrost importu węgla do Polski. Polska posiada również znaczne zasoby węgla brunatnego. Z tego też powodu tak istotny dział gospodarki, jakim jest energetyka, został oparty na tym właśnie surowcu. Energia uzyskana z niego jest najtańsza – cena energii z węgla brunatnego jest o 22% niższa od ceny energii z węgla kamiennego. Z kolei wydobycie gazu ziemnego pokrywa ok. $\frac{1}{3}$ zapotrzebowania na ten surowiec. Krajowy niedobór jest wyrównywany poprzez import, głównie z Federacji Rosyjskiej. Rosyjskie przedsiębiorstwo Gazprom dostarcza corocznie ok. 7 mld m³ gazu¹². Niewielką ilość tego surowca Polska importuje ponadto z Azji Środkowo-Wschodniej. Całkowite zasoby ropy naftowej w Polsce szacowane są na 23,13 mln ton, z czego zagospodarowane jest ponad 20 mln ton. Część złóż została wyłączona z eksploatacji ze względu na trudną ich dostępność lub też nieopłacalność wydobycia. Roczne zapotrzebowanie Polski na ropę wynosi ok. 20 mln ton. Wydobycie krajowe zaspokaja jedynie 5% popytu i z tego powodu pozostała część surowca importowana jest głównie z Rosji¹³.

Pełne bezpieczeństwo energetyczne jest zagwarantowane wówczas, gdy państwo korzysta wyłącznie z własnych, krajowych źródeł energii i jest pod tym względem samowystarczalne. Jednak ze względu na nierównomierne rozmieszczenie surowców na świecie, taka sytuacja prawie nie występuje. Polska w la-

sprawie wytwarzania energii elektrycznej. Wątpliwości wzbudziły również prognozy zapotrzebowania na paliwa i energię elektryczną do 2030 roku; ibidem, s. 246.

¹¹ R. Włoch, op. cit., s. 95.

¹² Udział Gazpromu na światowym rynku wynosi 20%, co sprawia, że jest on największym koncernem gazowym na świecie. Ponadto posiada największe na świecie rezerwy gazu oraz zapasy ropy. Gazprom stał się koncernem naftowym przez systematyczne wykupywanie mniejszych firm naftowych. Szerzej na ten temat: *Bezpieczeństwo energetyczne...*, s. 51–57.

¹³ J. Kraciuk, A. Jabłoński, *Bezpieczeństwo energetyczne Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Wyzwania...*, s. 412–415. Import ropy do Polski odbywa się głównie drogą lądową za pośrednictwem północnej nitki ropociągu „Przyjaźń” oraz drogą morską przez gdański „Naftoport”. Z kolei liczący ok. 700 km odcinek gazociągu tranzytowego „Jamał” jest głównym systemem transportu gazu w Polsce. W sierpniu 1993 roku podpisano w Warszawie polsko-rosyjskie porozumienie w sprawie budowy gazociągów dla tranzytu gazu rosyjskiego przez terytorium Polski i dostawach rosyjskiego gazu do Polski. W umowie strona rosyjska zapewniła stopniowe zwiększanie wielkości dostaw gazu ziemnego do Polski w ramach budowanego systemu gazociągów tranzytowych do poziomu 14 mld m³ rocznie w 2010 roku. W 1999 roku zakończono budowę pierwszej nitki gazociągu. W lutym 2003 roku podpisano dodatkowy protokół wraz z dwoma załącznikami. W efekcie Polska uzyskała zmniejszenie z Rosji dostaw w stosunku do podpisanego kontraktu: w 2005 roku o 3,560 mld m³, w 2010 roku o 5,440 mld m³ i w 2020 roku o 4,440 mld m³ gazu ziemnego. *Międzynarodowe bezpieczeństwo...*, s. 108–109.

tach siedemdziesiątych XX w. była w pełni samowystarczalna pod względem podaży surowców energetycznych (węgla) do produkcji energii elektrycznej. Biorąc pod uwagę inne paliwa kopalne, zwłaszcza gaz i ropę, od lat osiemdziesiątych XX w. wzrost popytu na nie pokrywany jest importem. W wyniku decyzji politycznych lat osiemdziesiątych, rozwój energetyki polskiej, oparty na wykorzystaniu własnych surowców kopalnianych, został niekorzystnie zmieniony. Dalszego rozwoju energetyki polskiej upatrywano w zasobach węgla brunatnego (Adamów, Konin, Pątnów), energetyce jądrowej (Żarnowiec) oraz dostawach taniego gazu z ZSRR. Wówczas nastąpiła utrata samowystarczalności energetycznej kraju, która trwa do dziś. Jednocześnie Polska straciła bezpieczeństwo energetyczne, uzależniając się od zewnętrznych dostaw energii. Ta strategia jest nie do zaakceptowania – zważywszy na posiadane ogromne zasoby surowców kopalnianych, największe w Europie zasoby odnawialnych źródeł energii (tj. energia wodna, energia słoneczna, energia termalna, energia wiatru, biogaz, biomasa: drewno, słoma), potencjał wydobywczy i ludzki oraz zaplecze naukowe¹⁴.

W chwili wstąpienia Polski do Unii Europejskiej sektor energetyki stanął przed nowym wyzwaniem – dostosowaniem się do zasad, które obowiązują podmioty unijne. Już w 1995 roku zsynchronizowano polski system elektroenergetyczny z zachodnioeuropejskim systemem UCTPE (obecnie UCTE). Realizowany przez Polskę projekt tzw. mostu energetycznego pomiędzy Polską a Litwą jest strategicznym projektem naszego kraju w zakresie połączeń elektroenergetycznych w kierunku wschodnim. Stanowi ono istotne ogniwo tzw. „Pierścienia Bałtyckiego” obejmującego systemy elektroenergetyczne krajów nadbałtyckich. W procesie akcesyjnym do UE Litwa wyraziła zgodę na zamknięcie starej elektrowni atomowej w Ignalinie. W 2006 roku premierzy Litwy, Łotwy i Estonii podpisali deklarację o wspólnej budowie „Ignalina II”. Rok później premierzy Polski i Litwy sygnowali dokument dotyczący udziału naszego kraju w budowie nowej elektrowni. Planuje się, że jej pierwszy blok rozpocznie pracę najpóźniej w 2016 roku¹⁵.

Federacja Rosyjska jest głównym graczem na światowym rynku surowcowym, ponieważ posiada największe zasoby gazu ziemnego i jedne z największych zasobów ropy naftowej. Oprócz tego jest największym eksporterem gazu ziemnego. Do czynników wzmacniających ten kraj na rynku surowców energetycznych należy zaliczyć: niestabilność polityczną na Bliskim Wschodzie; walkę z międzynarodowym terroryzmem, ponieważ może prowadzić ona do przerw w dostawach nośników energii; wzrost popytu na gaz ziemny i ropę naftową w państwach azjatyckich zwłaszcza w Chinach i Indiach oraz niestabilność cen surowców energetycznych. Rosja eksportuje prawie $\frac{3}{4}$ ropy, a pozostała część jest dostarczana na rynek wewnętrzny¹⁶.

¹⁴ D. Foremny, op. cit., s. 218–219.

¹⁵ Ibidem, s. 228–229.

¹⁶ Ibidem, s. 118; J. Białek, A. Oleksiuk, *Gospodarka i geopolityka. Dokąd zmierza świat?*, Warszawa 2009, s. 79; A. Bryc, *Rosja w XXI wieku. Gracz światowy czy koniec gry?*, Warszawa 2009, s. 41–43.

Dostawy rosyjskich surowców energetycznych na rynki zagraniczne stały się politycznym instrumentem Kremla od chwili przejęcia przez rząd pakietów kontrolnych w spółkach, głównie Gazpromu, oraz po wyeliminowaniu konkurencyjnych wobec tej spółki przedsiębiorstw¹⁷. W Europie Środkowej kompanie rosyjskie, wykorzystując silną pozycję na rynku, wywierały i nadal wywierają presję, by zakupić lub też przejąć kontrolę nad lokalnymi kompaniami surowcowymi, rafineriami oraz dostawcami nośników energii. Rosja coraz swobodniej stosuje metodę „zakręcania kurka” wobec poszczególnych państw¹⁸. Jest ona jak dotąd bardzo skuteczna. Jednak w dalszej perspektywie może zmusić państwa poddawane presji do szukania innych, pewniejszych dostawców surowców energetycznych. Innym sposobem zwiększenia przez Moskwę kontroli nad dostawami surowców energetycznych jest rozbudowa systemu przesyłowego ropy i gazu. Rozwiązaniem może być zatem rozbięcie monopolu Gazpromu na infrastrukturę przemysłową oraz dopuszczanie niezależnych producentów gazu¹⁹.

Federacja Rosyjska odgrywa kluczową rolę w przyszłym zaopatrzeniu energetycznym Europy i Azji. Tak jak za czasów sowieckich, w Rosji autokratyczna polityka wewnętrzna idzie w parze z imperialną polityką zagraniczną, tyle że obecnie państwo to buduje swoją pozycję na sile Gazpromu, a nie na broni Armii Czerwonej. Unia Europejska musi się zatem zdecydować, jak postępować z tą budzącą grozę potęgą, która wzrasta w jej sąsiedztwie. Pozostaje odpowiedź na pytania: czy Rosja zostanie „strategicznym partnerem” UE, jak jest to okre-

¹⁷ Obok monopolu Gazpromu na rosyjskie rurociągi gazowe, Rosja posiada również monopol na rurociągi naftowe. Poprzez kontrolę państwową, którą są objęte wszelkie interesy z innymi krajami i firmami, Kreml utrzymuje swój wpływ na ceny eksportowanego gazu, najważniejszego źródła dochodu. Budowa rurociągów jest stałym elementem, wykorzystywanym w rosyjskiej polityce zagranicznej. *Bezpieczeństwo energetyczne...*, s. 63.

¹⁸ Jak Rosjanie wykorzystują „broń gazową”, może świadczyć przypadek Białorusi, gdy skłócony z Aleksandrem Łukaszenką Gazprom postanowił w lutym 2004 roku zakręcić kurek. Konflikt ten odczuła również gospodarka polska. Połowy potrzebnego surowca zostały wówczas pozabawione zakłady azotowe – pięć największych fabryk (Police, Tarnów, Włocławek, Kędzierzyn i Puławy) – kupujące ponad 20% gazu zużywanego każdego dnia w Polsce. Ponadto ograniczono dostawy dla petrochemii – w Płocku oraz Gdańsku. Gdyby kryzys potrwał dłużej, dostawy byłyby wstrzymane dla kolejnych wielkich polskich przedsiębiorstw, co niewątpliwie spowodowałoby ogromne straty, zwłaszcza w przemyśle szklarskim i ceramicznym. D. Wybranowski, *Bezpieczeństwo Polski w stosunkach z Federacją Rosyjską w 2005 roku – zagrożenia i perspektywy*, [w:] *Bezpiecznie czy niebezpiecznie? Wybrane aspekty globalnej i polskiej polityki bezpieczeństwa na przełomie XX i XXI wieku*, red. J.J. Piątek, R. Podgórska, Szczecin 2007, s. 148.

¹⁹ Jednym z elementów rosyjskiej ekspansji w sektorze gazowym jest wzmocnienie pozycji Gazpromu na rynku europejskim jako najważniejszego eksportera surowca oraz znaczącego inwestora. Gazprom prolongował kontrakty z największymi stałymi kontrahentami: Niemcami, Włochami, Francją oraz Austrią. Latem 2006 roku wszedł również na rynek węgierski, a w 2007 roku podpisano długoterminowy kontrakt z rumuńską spółką Conef na dostawy gazu w latach 2010–2030. Kontrakt ten zapewnił Gazpromowi dostęp do rumuńskiego rynku wewnętrznego. *Międzynarodowe bezpieczeństwo...*, s. 107–108.

ślane w deklaracjach szczytów unijnych, czy też Unia będzie zmuszona liczyć się z coraz silniejszym konkurentem na Wschodzie, wobec którego należy się politycznie i gospodarczo umacniać²⁰.

W minionej dekadzie XXI wieku zacieśniała się niemiecko-rosyjska współpraca w zakresie energetyki, która w rezultacie doprowadziła do ukształtowania się partnerstwa strategicznego. Najlepszy przykład stanowi porozumienie w sprawie budowy Gazociągu Północnego. Niemcy ze względu na brak samowystarczalności są zmuszone do importowania nośników energii, szczególnie gazu i ropy. Jednak polityka energetyczna UE powinna polegać na solidarnym podziale ryzyka związanego z potencjalną „blokadą energetyczną”, a nie na zawieraniu separatystycznych porozumień z Moskwą²¹. Trudno się dziwić, że podpisanie przez kanclerza Gerharda Schroedera²² i prezydenta Władimira Putina umowy w sprawie budowy rurociągu zostało odebrane w Polsce jako przejaw łamania solidarności europejskiej przez Niemcy i wzbudziło historyczne odwołania: „Najpierw toast wznoszono w Moskwie 23 lipca 1939 roku. Teraz przyszedł czas na toast w Berlinie – 8 września 2005 roku o godz. 14.30. Sześćdziesiąt sześć lat temu Ribbentrop i Mołotow uzgodnili warunki rozbioru przez Niemcy i Rosję oraz potwierdzili warunki dostaw ropy do Niemiec [...] teraz w berlińskim hotelu InterContinental dokonano gazowego rozbioru Polski i określono warunki dostaw gazu z Rosji do Niemiec”²³.

W rzeczywistości Gazociąg Północny służy geostrategicznym interesom Federacji Rosyjskiej. Umożliwia on bowiem dywersyfikację kierunków eksportu gazu ziemnego. Ponadto pomija on kraje tranzytowe: Ukrainę, Białoruś i Polskę, co uwalnia Gazprom od konieczności opłat tranzytowych. Wyeliminowanie pośredników pozwoli na utrzymanie opłacalności projektu. Strona rosyjska kilkakrotnie podkreślała, iż sporny gazociąg służy interesom całej Unii, ale dla naszego kraju realizacja tego projektu jest niekorzystna, gdyż marginalizuje rolę Polski w transzycie rosyjskiego gazu do Europy Zachodniej. Oprócz tego znacząco osłabia on polskie bezpieczeństwo energetyczne – Rosja w każdej chwili bę-

²⁰ *Bezpieczeństwo energetyczne...*, s. 8.

²¹ J. Białek, A. Oleksiuk, op. cit., s. 81–82; A. Bryc, op. cit., s. 44; A. Mackiewicz, *Gaz a sprawa polska*, „Tygodnik Powszechny” 2009, nr 47, s. 12.

²² Gerhard Schroeder prowadził po 2005 roku zarówno w siedzibie konsorcjum Gazociągu Północnego na terenie Szwajcarii, jak również w Niemczech i innych krajach Europy intensywną kampanię promocyjną. Mimo krytyki pod adresem Gazociągu Północnego w Szwecji, Polsce, Finlandii i krajach bałtyckich, działalność promocyjną na rzecz kontynuacji jego budowy w latach 2005–2007 prowadziły poza bezpośrednim otoczeniem Schroedera również koncerny niemieckie i zachodnie. Poparcia politycznego udzieliły mu – niezmiennie rząd Niemiec oraz rząd francuski, holenderski i brytyjski. Szerzej na ten temat: *Międzynarodowe bezpieczeństwo...*, s. 58–59.

²³ J. Jartyś, *Stosunki polsko-niemieckie w aspekcie bezpieczeństwa europejskiego*, [w:] *Bezpieczeństwo czy niebezpieczeństwo? Wybrane aspekty...*, s. 120; J. Piński, *Pakt Putin–Schroeder*, „Wprost” 2005, nr 37, s. 30.

dzie mogła zamknąć dostawy gazu do Polski, nie przerywając jego dopływu do Europy Zachodniej²⁴.

Na początku 2006 roku rząd polski zaproponował Niemcom ustanowienie „energetycznego NATO” w ramach UE, na bazie solidarności między państwami członkowskimi. Niemcy sceptycznie odniosły się do tej propozycji. Swoją decyzję uzasadniły następująco: 1) Istnieje konieczność wyjścia poza ramy Paktu Północnoatlantyckiego przy rozwiązywaniu złożonych kwestii bezpieczeństwa. 2) Dążenie do osiągnięcia bezpieczeństwa energetycznego wymaga wynegocjowania „Karty Energetycznej” UE–Rosja przy utrzymaniu dialogu energetycznego z Moskwą, mimo złożenia przez Polskę weta przeciwko negocjowaniu nowego traktatu o współpracy UE–Rosja pod koniec 2006 roku (Polska zapowiedziała odejście od weta dopiero w marcu 2008 roku, po częściowym zniesieniu przez Rosję embarga na produkty polskie). 3) Przy kształtowaniu „solidarności energetycznej” w ramach UE istnieje konieczność wypracowania odpowiednich mechanizmów uwzględniających działania w sytuacjach kryzysowych (np. udzielania pomocy w razie wystąpienia niedoborów zaopatrzenia energetycznego w UE, w tym również w odniesieniu do Polski). 4) Koncepcja ta wymaga współdziałania państw, ale również koncernów energetycznych oraz krajów produkujących i posiadających surowce energetyczne²⁵.

Po utworzeniu w październiku 2007 roku nowego rządu PO–PSL doszło do nowego otwarcia i rozpoczęcia dialogu polsko-niemieckiego. W swoim exposé, wygłoszonym w listopadzie 2007 roku na forum Sejmu, premier Donald Tusk podkreślił priorytetowe znaczenie stosunków z zachodnim sąsiadem. Mimo to dobra atmosfera podczas inauguracyjnej wizyty nowego ministra spraw zagranicznych RP Radosława Sikorskiego w Berlinie na początku grudnia 2007 roku nie przyniosła konkretnych rozstrzygnięć. Wprawdzie media niemieckie przypominały, że już w trakcie konferencji w 2006 roku w Brukseli Sikorski jako minister obrony w rządzie PiS porównał porozumienie niemiecko-rosyjskie w sprawie Gazociągu Północnego z 2005 roku do „paku Ribbentrop–Mołotow” z sierpnia 1939 roku, podkreślały jednak pod koniec 2007 roku widoczne dążenie rządu Polski do poprawy stosunków²⁶.

Ze względu na ogromny potencjał gospodarczy oraz wzrastające zapotrzebowanie na surowce energetyczne strategia bezpieczeństwa Niemiec jest oparta na równoległych działaniach ekonomicznych i politycznych w kierunku oszczędzania energii, zmniejszenia zużycia surowców energetycznych, zwiększenia jej produkcji ze źródeł odnawialnych oraz utrzymania poprawnych stosunków politycznych zarówno z krajami produkującymi, jak i kontrolującymi szlaki tranzytowe importowanych nośników energii²⁷. Z kolei Polska stara się skłonić kraje

²⁴ *Międzynarodowe bezpieczeństwo...*, s. 111.

²⁵ *Ibidem*, s. 62–63.

²⁶ *Ibidem*, s. 65.

²⁷ *Ibidem*, s. 68.

UE do uznania wagi „solidarności ekonomicznej”. W nowym projekcie *Polityki energetycznej Polski do 2030 r.*, który został przedstawiony we wrześniu 2008 roku, podkreślono również, że „bezpieczeństwo energetyczne Polski oparte będzie na własnych zasobach surowców, zwłaszcza węgla”²⁸.

Od wielu lat zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego stanowi sprawę priorytetową dla polskich rządów i znajduje się w centrum debaty publicznej. Aby zagwarantować gospodarce zrównoważony rozwój, trzeba prowadzić politykę energetyczną, która zagwarantuje bezpieczeństwo dostaw paliw i energii oraz niezbędną ochronę środowiska przed negatywnym wpływem działalności energetycznej. Jednocześnie należy uwzględnić konieczność zwiększenia konkurencyjności i efektywności gospodarki energetycznej. Polska jako członek UE musi również uczestniczyć w realizacji zamierzeń „Polityki energetycznej dla Europy” określonych przez Brukselę. W związku z tym niezwykle istotne staje się osiągnięcie celów UE, które są niemal identycznie sformułowane jak cele polskiej polityki energetycznej. Dotyczą one zwłaszcza: zwiększenia bezpieczeństwa dostaw, zapewnienia konkurencyjności gospodarki, dostępności energii po przystępnej cenie, ochrony środowiska oraz promowania równowagi ekologicznej²⁹.

Priorytetem w zakresie polityki energetycznej RP jest zapewnianie stabilnych i nieprzerwanych dostaw energii na podstawie długoterminowych kontraktów. Działania, jakie winny zostać podjęte w tym zakresie, muszą łączyć interesy ekonomiczne państwa z bezpieczeństwem narodowym. W odniesieniu do dostaw ropy naftowej rozwiązaniem kluczowym jest podpisywanie kontraktów długoterminowych, uzupełnianych kontraktami doraźnymi, krótkoterminowymi, od wiarygodnych dostawców/producentów z różnych regionów świata. Istotne znaczenie posiada również dążenie do realizacji przedłużenia ropociągu Odessa–Brody do największych rafinerii naszego kraju – w Płocku (PKN Orlen SA) i Gdańsku (Grupa Lotos SA). Strategicznymi projektami, które mają na celu uniezależnić Polskę od importu gazu, są: budowa terminalu do odbioru LNG (gazu skroplonego) w Świnoujściu oraz realizacja gazociągu Baltic Pipe łączącego polski system rurociągowy ze złożami Morza Północnego³⁰.

Kwestie związane z bezpieczeństwem energetycznym jaskrawo pokazują, jak w XXI wieku zmieniła się polityka zagraniczna. W pogoni za surowcami energetycznymi oraz władzą coraz mniej jest miejsca dla prawa międzynarodowego i łagodnych instrumentów dyplomacji. Walka o ostatnie zasoby na świecie zaostrza się. Zabezpieczenie krajowego zaopatrzenia energetycznego stało się dla każdego państwa kwestią twardej, realnej polityki³¹.

²⁸ R. Włoch, op. cit., s. 115.

²⁹ D. Foremny, op. cit., s. 225–226.

³⁰ Ibidem, s. 226, 235.

³¹ *Bezpieczeństwo energetyczne...*, s. 7.

Sytuacja międzynarodowa w dziedzinie energetyki ulega ciągłym zmianom, stąd różne wydarzenia, jak konflikty zbrojne czy katastrofy naturalne, mogą zaburzyć stabilizację dostaw. Zasadniczym determinantem bezpieczeństwa energetycznego jest dostęp do surowców energetycznych. Polska jest jednym z większych producentów węgla kamiennego i brunatnego. Działania podejmowane w tym obszarze powinny być ukierunkowane na racjonalne wykorzystanie dostępnych źródeł surowców energetycznych, jak również na poszukiwanie nowych, ponieważ pomimo wielu możliwości nadal najczęściej wykorzystywane są nieodnawialne źródła energii. Z kolei w kwestii surowców importowanych, tj. ropy i gazu ziemnego – polska polityka bezpieczeństwa powinna opierać się na bezpiecznych, stabilnych i pewnych dostawach. Niebagatelną rolę odgrywa również konieczność wprowadzania nowych czystych technologii, dzięki którym zmaleje zużycie surowców konwencjonalnych.

Streszczenie

Bezpieczeństwo energetyczne Polski u progu XXI wieku

Bezpieczeństwo energetyczne jest jednym z kluczowych zagadnień dotyczących bezpieczeństwa państwa oraz jego rozwoju ekonomicznego. Gospodarowanie sektorem paliwowym oraz energetycznym wpływa bezpośrednio na funkcjonowanie całej gospodarki. Zabezpieczenie krajowego zaopatrzenia energetycznego stało się dla każdego państwa kwestią twardej, realnej polityki. Głównym celem władz RP w kwestii bezpieczeństwa energetycznego jest jego zwiększenie poprzez działania wewnętrzne i zewnętrzne. Integracja gospodarcza Polski z rozwiniętymi państwami Zachodu spełnia istotną funkcję polityczną. W chwili wstąpienia Polski do Unii Europejskiej sektor energetyki stanął przed nowym wyzwaniem – dostosowaniem się do zasad, które obowiązują podmioty unijne. Niezwykle istotnym zadaniem Unii pozostaje opracowanie regulacji prawnych, które w przyszłości, jako prawo traktatowe, odegrają zasadniczą rolę w kreowaniu polityki zagranicznej w dziedzinie energetyki. W szczególności dotyczy to takich zagadnień, jak: bezpieczeństwo dostaw, tranzytu i inwestycji oraz oszczędność energii oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.

Summary

Polish energetic safety on the threshold of XXI century

Energetic safety is one of the key issues concerning of national safety of state and its economic development. Management of fuel and energy sector directly influence on the functioning of the economy. Security of national energy supply has become for each country a matter of hard, real politics. The main aim of the Polish authorities in terms of energetic safety is increased of it through the internal and external actions. Polish economic integration with the developed countries of the West realized the important political function. At the time of Polish accession to the EU, energetics sector faced a new challenge - adapting to the rules that apply to EU entities. An extremely important task of EU remains to develop legal regulations, which in the future, as a treaty right, will play a key role in creating foreign policy on energetics. In particular, this applies to issues such as security of supply, transit, investment, energy savings and renewable energy sources.